

Een boekje open over zwerfafval

Schone omgeving, gedeelde verantwoordelijkheid

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding – Nederland wordt schoner	7
1 Zwerfafval gemeten – Hoe schoon is Nederland objectief gezien?	8
2 Zwerfafval beleefd – Hoe schoon vinden Nederlanders hun land?	19
Colofon	31

Voorwoord

Nederland is de afgelopen jaren schoner geworden. Dat laten de metingen in deze publicatie zien. Deze vooruitgang is geboekt ondanks de economische tegenwind. Een mooie prestatie! Soms gaat het om een voorzichtig positieve trend, soms is de stijgende lijn duidelijk zichtbaar. Er is bijvoorbeeld minder fijn zwerfafval op recreatieterreinen en rond scholen.

Ook steeds meer burgers voelen zich betrokken bij een schone leefomgeving. Dat leert niet alleen onze ervaring, maar laten ook de metingen van de zwerfafvalbeleving zien. In 2012 vindt 84 procent van de Nederlanders dat zij zelf medeverantwoordelijk zijn voor het schoonhouden van de eigen omgeving. Een ontwikkeling die in lijn is met de vele succesvolle participatieprojecten in Nederlandse gemeenten.

Goede data zijn onmisbaar voor het stellen van prioriteiten

Voor dergelijke participatieprojecten, maar ook voor andere zwerfafvalthema's kunnen gemeenten terecht bij kenniscentrum Gemeente Schoon. Denk aan reiniging, gedragsverandering, recycling of plastic soep. Hierbij zijn goede data over hoe schoon Nederland is en hoe schoon we het vinden onmisbaar. Want hiermee kunnen we met elkaar prioriteiten stellen én het belang van een goede lokale aanpak onderbouwen. Zo werken we samen aan een schone leefomgeving.

*Addie Weenk
Coördinator Gemeente Schoon*

Inleiding

Nederland wordt schoner

Het is nog steeds een van de grootste ergernissen van Nederlandse burgers: zwerfafval. We produceren er ieder jaar met z'n allen zo'n 150 tot 275 kiloton van in veegvuil en afval uit prullenbakken. De kosten voor het voorkomen, opruimen en verwerken worden geschat op jaarlijks 250 miljoen euro.¹

Gemeenten hebben een belangrijke rol in het beheer van de openbare ruimte – en dus ook in de zwerfafvalbestrijding. Kenniscentrum Gemeente Schoon ondersteunt hen bij het maken en uitvoeren van hun beleid hiervoor. Daarnaast volgt Gemeente Schoon trends en ontwikkelingen in zwerfafvalproblematiek en -aanpak op de voet.

Hoe schoon is Nederland objectief gezien? En hoe schoon beleven de inwoners het? Van 2008 tot en met 2013 liet Gemeente Schoon dit jaarlijks landelijk meten, in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu en de VNG. We gingen na of de bele-

ving van Nederlanders over zwerfafval en hoe schoon het is in de afgelopen jaren veranderde. Daarnaast bepaalden we de trends in de objectief gemeten schoonheid van de openbare ruimte: de schoonheidsgraad.

Wat blijkt? Nederland wordt schoner. Dit laten vergelijkingen tussen de metingen van 2012 en die van de voorgaande jaren zien, in ieder geval voor fijn zwerfafval. Op de meeste locaties is een voorzichtig positieve trend waarneembaar. Bovendien neemt het aantal mensen af dat Nederland wat zwerfafval betreft (helemaal) niet schoon vindt.

In dit boekje leest u de resultaten van de metingen in 2012 en de ontwikkelingen in de afgelopen jaren. Op www.gemeenteschoon.nl vindt u meer informatie over de landelijke monitoring en aanverwante thema's zoals beleidsmonitoring en beleving. Ook kunt u zelf de monitoringscijfers raadplegen en selecteren op diverse kenmerken.

¹*Kostenonderzoek zwerfafval Nederland. Uitgevoerd door Deloitte in het kader van het Impulsprogramma Zwerfafval, in opdracht van Gemeente Schoon en NederlandSchoon en VNG; 2010.*

Hoe schoon is Nederland objectief gezien?

Schoonheidsgraad	Eenheden zwerfafval	Normeringsbeeld CROW
A+ zeer schoon	0	
A schoon	1 tot en met 3	
B matig schoon	4 tot en met 10	
C vuil	11 tot en met 25	
D zeer vuil	Meer dan 25	

Gemeente Schoon bepaalde de afgelopen jaren de objectieve schoonheidscores in Nederland. Hiervoor voerden we van 2008 tot en met 2013 drie keer per jaar metingen uit op 1060 locaties verspreid door het land. Aan de hand van de hoeveelheid zwerfafval kreeg elke locatie een score van A+ (zeer schoon) tot D (zeer vuil), conform de methode zoals beschreven door CROW.

Bij het meten maakten we onderscheid tussen grof zwerfafval en fijn zwerfafval. Grof zwerfafval heeft een doorsnede van 10 centimeter of meer – grof huishoudelijk afval, zoals meubels en koelkasten, valt hier niet onder. Alles kleiner dan 10 centimeter is fijn zwerfafval.

Verscheidene gemeenten passen dezelfde methode toe om zwerfafval in kaart te brengen. Op basis van de meetresultaten passen de gemeenten hun reinigingsbeleid aan.

Voor het bepalen van de meetlocaties brachten we de functies van gebieden in Nederland in kaart. We hebben in totaal 15 typen gebieden benoemd, zoals winkelgebieden, OV-gebieden, recreatiegebieden en woonwijken. Door deze opdeling en de aantallen meetlocaties per gebiedstype konden we niet alleen de schoonheidsgraad van heel Nederland beoordelen, maar ook die van de afzonderlijke gebiedstypen.

Wat is zwerfafval?

- afval dat mensen bewust of onbewust weggooien of achterlaten, op plaatsen die daarvoor niet zijn bestemd
- afval dat door indirect toedoen of nalatigheid van mensen is terechtgekomen op plaatsen die daarvoor niet zijn bestemd
- niet meegeteld als zwerfafval in deze metingen zijn kauwgum, bladafval, onkruid, hondenpoep en graffiti.

Landelijke resultaten: minder uit-schieters naar boven én beneden

In 2012 scoort Nederland voor grof zwerfafval gemiddeld een 3,8, bijna een A. De score voor fijn zwerfafval is gemiddeld ruim een 3,5, een dikke B. Dit is gemeten op een schaal van 1 tot en met 5, waarbij een 5 gelijk is aan een A+ en 1 gelijk is aan D.

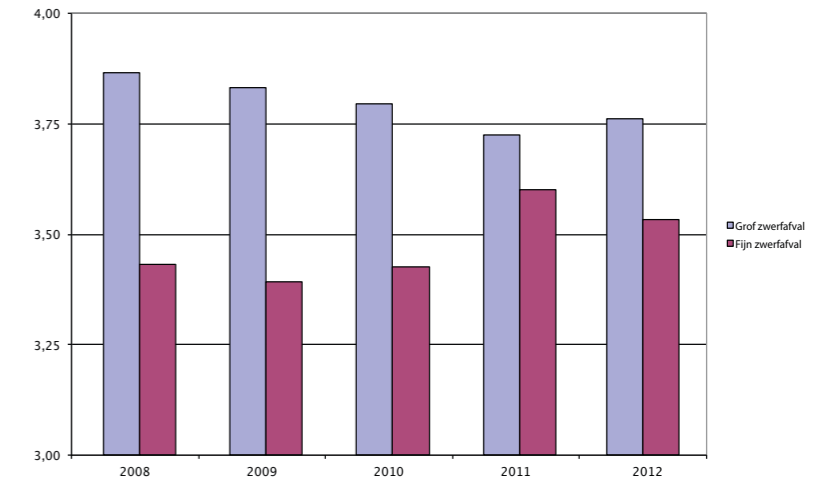
In 2012 was er minder grof zwerfafval dan in 2011, maar meer dan in 2008, 2009 en 2010. Wat fijn zwerfafval

betreft was er hiervan in 2012 meer dan in 2011, maar minder dan in 2008, 2009 en 2010.

In de weergegeven scores zijn die uit de wintermeting niet meegenomen. Verder moeten we opmerken dat de monitoringen van 2008 tot en met 2010 en van 2010 tot en met 2012 zijn uitgevoerd door twee verschillende partijen. Hoewel zij de metingen met dezelfde instructies hebben gedaan, lijkt er een discontinuïteit te zijn bij de wisseling van uitvoerder.

Gemiddelden voor een heel jaar

Schoonheidsscore

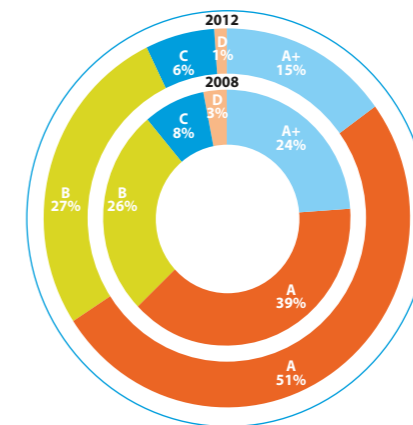
Trends voor heel Nederland

Wat zijn door de jaren heen de trends voor grof en fijn zwerfafval geweest? Gemiddeld neemt de hoeveelheid grof zwerfafval toe. De trendlijn heeft een daling van circa 4 procent. De gemiddelde score over 2008 tot en met 2012 is een 3,7, net onder niveau A. De trendlijn van fijn zwerfafval is juist positief en heeft een stijgende lijn van 5 procent. De gemiddelde score over 2008 tot en met 2012 bedraagt 3,5. Ook dit komt overeen met een waarde net onder niveau A.

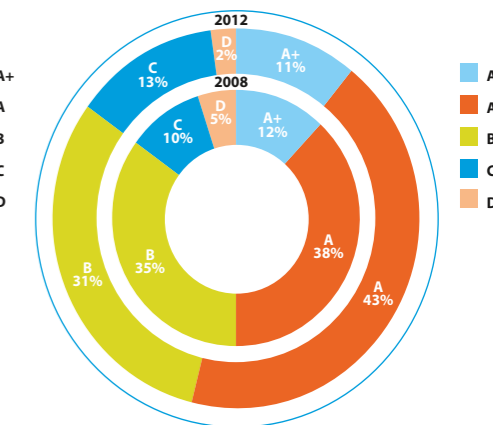
De hoeveelheid
fijn zwerfafval
neemt gemiddeld af

Kijken we naar het verschil tussen 2008 en 2012, dan zien we dat er in 2012 minder A+ (zeer schoon) gemeten is. Maar we zien ook dat er in 2012 meer A (schoon) en minder D (helemaal niet schoon) gemeten is. De schoonheidsgraden van grof en fijn zwerfafval in 2008 en 2012 ziet u in figuur 1.

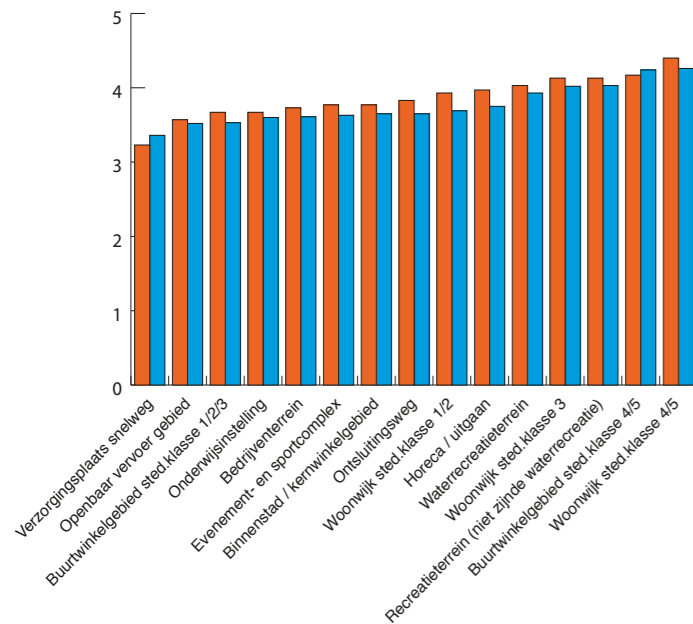
Grof zwerfafval

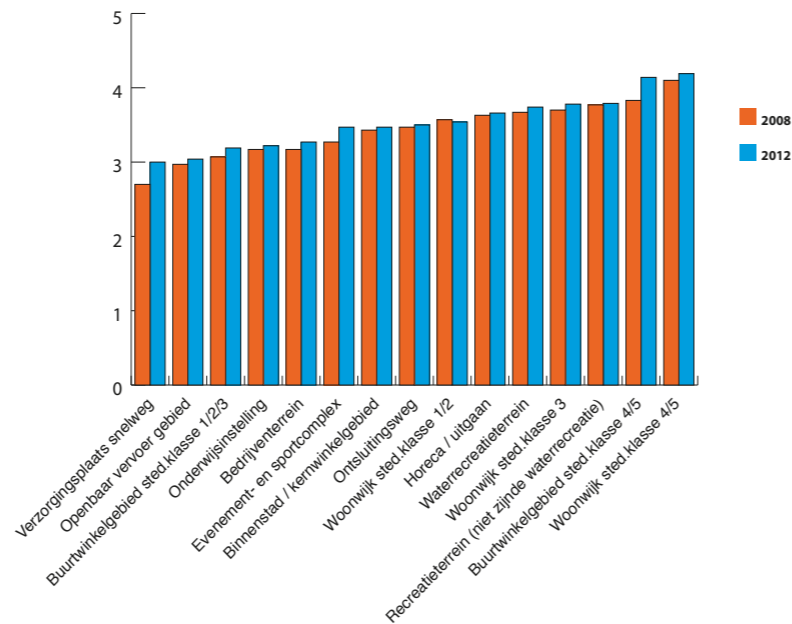
Fijn zwerfafval

Figuur 1: de landelijke schoonheidsgraden voor grof en fijn zwerfafval in 2008 en 2012

Figuur 2: de schoonheidgraden van gebieden voor grof zwerfafval in 2008 en 2012

Figuur 3: de schoonheidgraden van gebieden voor fijn zwerfafval in 2008 en 2012

Resultaten per gebiedstype: woonwijken stedelijkheidsklasse 4/5 het schoonst

Zoals aangegeven bepaalden we ook de scores voor verschillende typen gebieden. De parkeerplaatsen langs de snelwegen en openbaarvervoergebieden scoren ook in 2012 voor zowel grof als fijn zwerfafval het laagst. Bij verzorgingsplaatsen is wel een positieve trend zichtbaar. De woonwijken in stedelijkheidsklasse 4/5 scoren nog steeds het best.

OV-gebieden en parkeerplaatsen langs snelwegen scoren het laagst, maar hier is wel een positieve trend

Trends in de gebiedstypen: meer grof, minder fijn zwerfafval

In sommige gebiedstypen zien we een trend. Hierbij neemt grof zwerfafval gemiddeld genomen toe. Fijn zwerfafval neemt in een aantal gebieden gemiddeld genomen af.

Samenstelling van zwerfafval: vooral peuken, kauwgom, papier en drankverpakkingen

Tijdens de tweede en vierde kwartaalmeting werd ook apart de samenstelling van het zwerfafval onderzocht. Hoeveel zwerfafval op straat terechtkomt in stuks en kilogrammen kunnen we op basis van de metingen niet zeggen. Hiervoor is het aantal locaties waar jaarlijks de samenstelling geteld is te klein. Deze metingen geven echter wel een beeld van de samenstelling van het zwerfafval. We maakten hierbij onderscheid tussen peuken, kauwgom en het overige zwerfafval. Het aantal

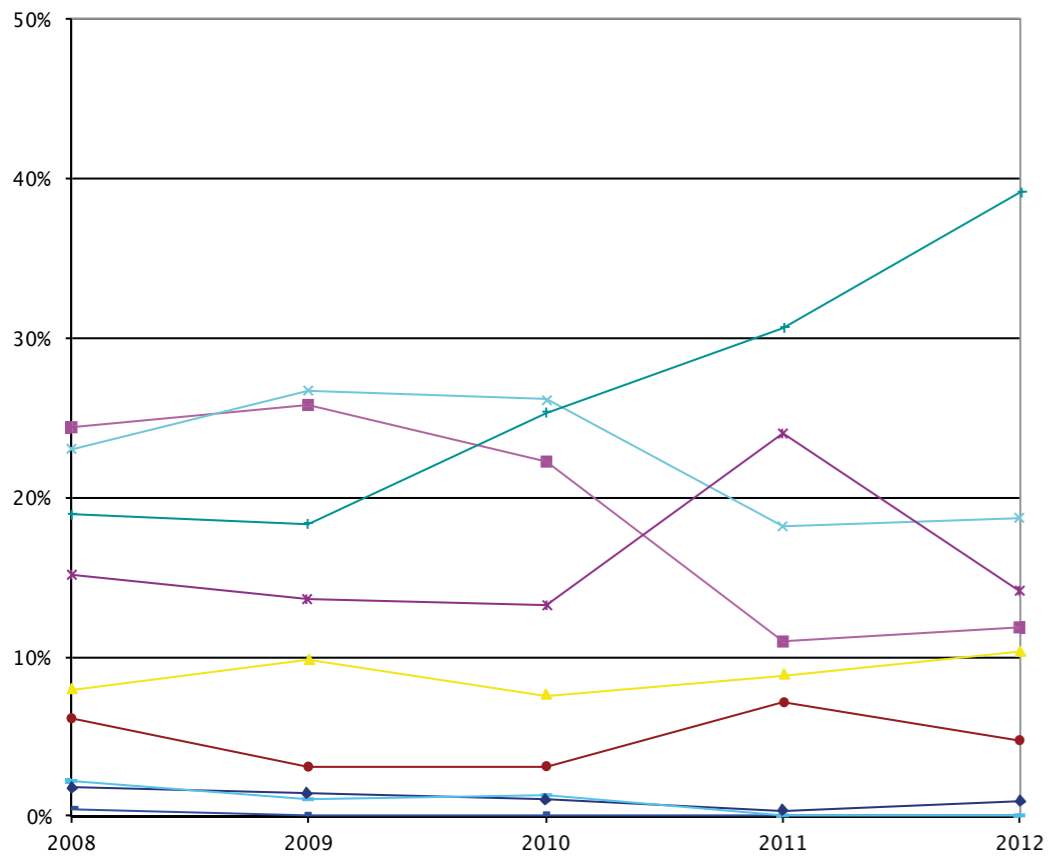
stuks kauwgom telden we op een meetvak voor fijn zwerfafval van 1 vierkante meter, het overige op een meetvak van 100 vierkante meter.

In 2012 bestaat het grootste deel van het zwerfafval nog steeds uit peuken en kauwgom. Het overige zwerfafval bestaat voor 39 procent uit papier, zoals kranten en bonnetjes, en voor 19 procent uit drankverpakkingen. De metingen van de zwerfafvalsamenstelling in

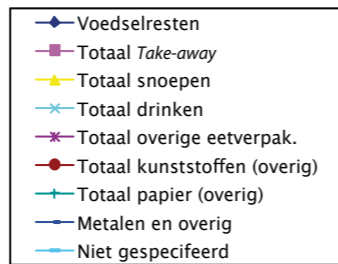
2012 laten verder zien dat er meer papier en minder *take-away*-verpakkingen in het zwerfafval zitten dan voorheen.

Zwerfafval bestaat voor een belangrijk deel uit papier en drankverpakkingen

Figuur 4: de samenstelling van zwerfafval in percentages per jaar, exclusief peuken en kauwgom

2 Zwerfafval belevd

Hoe schoon vinden Nederlanders hun land?

De zwerfafvalbeleving lieten we tussen 2008 en 2012 twee tot vier keer per jaar meten. Dit gebeurde met digitale enquêtes onder 1000 wisselende respondenten. We vroegen hoe schoon zij Nederland beleven in algemene zin en specifiek voor zwerfafval, in welke mate ze zich storen aan zwerfafval en hoe ze zichzelf gedragen. We vroegen de respondenten ook naar hun mening over specifieke locaties, zoals stations, woonwijken en parkeerterreinen. En naar hun mening over soorten zwerfafval, zoals verpakkingen en sigarettenpeuken.

Daarnaast zochten we naar mogelijke trends en verklaringen voor de beleving. Hiervoor maakten we onderscheid in leeftijdsklasse (tienjaarsgroepen), geslacht, herkomst en stedelijkheidsgraad van de directe woonomgeving. Verder onderzochten we de invloed van de bekeken factoren, zoals sociaal-demografische en ruimtelijke kenmerken, het soort zwerfafval en de attitude van mensen.

Beleving van schoon en zwerfafval: we vinden het minder vuil geworden

Nederlanders vinden over het algemeen dat Nederland in 2012 niet schoner of minder schoon is geworden. Dit geldt zowel voor de algemene beleving van schoon als voor de schoonbeleving specifiek voor zwerfafval. Wel vindt een kleiner deel van de bevolking dat Nederland echt vies is.

Ouderen vinden Nederland minder schoon dan jongeren

Ouderen vinden Nederland in 2012 minder schoon dan jongeren. Niet-westerse immigranten en mannen zijn positiever. Heeft men thuiswonende kinderen, dan beleeft men Nederland ook iets schoner. Hoogst genoten opleiding heeft geen significante invloed op het schoonoordeel. Maar de stedelijkheid van het gebied waarin de mensen wonen heeft wel invloed. Nederlanders die wonen in zeer sterk stedelijke gebieden zeggen verhoudingsgewijs minder vaak dat Nederland niet schoon is: 40 procent, tegen 48 procent in 2008. Ook zeggen zij minder

vaak dat Nederland niet schoon is qua zwerfafval: 52 procent tegen 62 procent in 2008. Daarnaast vinden Nederlanders die in matig stedelijke gebieden wonen vaker dat Nederland schoner is geworden, ook qua zwerfafval. Ten slotte zien we een bescheiden positief effect van de meetperiode: hoe vroeger in het jaar is gemeten, hoe positiever de schoonbeleving, naar verwachting omdat mensen minder buiten zijn in de herfst en winter.

In 2012 stoot 94 procent van de Nederlanders met een bepaalde regelmaat aan zwerfafval. Dit percentage nam niet toe of af in de onderzoeksperiode. Er is ook geen verandering in de mate waarin deze groep zich aan zwerfafval stoot; 51 procent stoot zich nog steeds in hoge mate aan zwerfafval en 49 procent in beperkte mate.

**Beleving van gebiedstypen:
schoolomgevingen vinden we steeds
schoner**

Als het gaat om hoe schoon qua zwerfafval we verschillende typen gebieden beleven², troffen we een aantal veranderingen aan. 28 procent van de Nederlanders ervaart horeca- en uitgaansgebieden in 2012 als schoon, tegen 35 procent in 2008: een daling van 7 procent. De omgeving van stations of bushaltes wordt door 20 procent als schoon ervaren tegen 24 procent in 2008: een daling van 4 procent. De schoonbeleving van schoolomgevingen ontwikkelt zich positief. Het percentage Nederlanders dat deze als schoon of redelijk schoon van zwerfafval ervaart nam in de onderzoeksperiode met 6 procent toe, tot 56 procent. Ten slotte daalde ook het percentage Nederlanders dat bedrijventerreinen als niet schoon ervaart met 5 procent, tot 25 procent.

**Steeds minder
mensen vinden
horeca- en
uitgaansgebieden
schoon**

Ook in de mate waarin Nederlanders zich storen aan zwerfafval per gebiedstype zien we veranderingen. In diverse gebieden stoort men zich in 2012 gemiddeld minder vaak aan zwerfafval dan in 2008.

**Beleving van soorten zwerfafval:
afhaaleetverpakkingen als grootste
ergernis**

In het straatbeeld storen Nederlanders zich in 2012 het meest aan *take-away/afhaaleetverpakkingen*: 88 procent stoort zich hieraan in hoge mate. Aan kauwgum stoort 74 procent zich in hoge mate. En aan papier 69 procent.

Ten opzichte van 2008 storen Nederlanders zich in 2012 minder vaak in hoge mate aan afval bij afvalinzamelingspunten: van 83 naar 53 procent. Voor voedselresten daalde de ergernis van 69 naar 53 procent. Voor papier van 78 naar 69 procent. En voor *take-away/afhaal-*

eetverpakkingen van 94 tot 88 procent. Ook voor kunststoffen, snoepverpakkingen, overige verpakkingen en kleine drinkverpakkingen wijzen de ontwikkelingen erop dat minder Nederlanders zich hieraan in hoge mate storen: de procentuele afnamen zijn respectievelijk 12 procent, 7 procent, 7 procent en 5 procent. Het percentage Nederlanders dat zich stoort aan sigaretten en kauwgum op straat veranderde in de onderzoeksperiode niet.

De meest genoemde redenen om zich aan zwerfafval te storen zijn in 2012: het is vies/rommelig (77 procent), de onverschilligheid van mensen hierover (72 procent), het is een lelijk gezicht en slecht voor het straatbeeld (72 procent). In 2011 waren dit ook de meest genoemde redenen.

²Ten aanzien van de oordelen over zwerfafval in specifieke gebieden (zoals OV-gebieden), zijn in de tijdreeksen uitsluitend de antwoorden van respondenten meegenomen die hebben aangegeven ten minste maandelijks in zo'n gebied te komen.

Eigen gedrag: Nederlanders vinden zichzelf netter geworden

De mens zelf is in principe de belangrijkste veroorzaker van zwerfafval. Hoe men veroorzaker is verschilt per plaats, tijdstip en rol. De sfeer en beleving van de openbare ruimte, de voorzieningen en betrokkenheid bij de plek zijn allemaal van invloed op het weggooi-gedrag.³ Mensen zijn echter ook bereid om een steentje bij te dragen aan het schoonmaken en schoonhouden van hun eigen buurt.

Uit de meetresultaten van de diverse jaren blijkt dat men zich steeds beter zegt te gedragen. Men zegt minder vaak iets op straat te gooien en minder snel afval achter te laten op straat. Ook de bereidheid om actief zwerfafval in de eigen leefomgeving te voorkomen of tegen te gaan is toegenomen.

³Bron: Oorzakenonderzoek Zwerfafval november 2010; IPR-Normag uitgevoerd in het kader van het Impulsprogramma.

Ten slotte vinden meer Nederlanders dat er voldoende faciliteiten zijn in de woonplaats om zwerfafval te voorkomen, zoals openbare prullenbakken. In vergelijking met 2008 zeggen Nederlanders in 2012 minder vaak dat zij zelf dagelijks of wekelijks afval op straat gooien of achterlaten. Dit geldt voor sigaretten, met een afname van 6 tot 11 procent. Bij kauwgom is er een afname van 4 tot 6 procent. Bij papier is er een afname van 3 tot 5 procent. Voor afval bij afvalinzamelingspunten veranderde dit niet. Voor voedselresten is er een afname van 2 tot 5 procent van de mensen die zeggen dit zelf achter te laten op straat.

Voor *take-away*/afhaaleetverpakkingen zijn de ontwikkelingen niet significant. Oftewel: er is geen duidelijk lijn in de uitkomsten van de metingen van 2008 tot en met 2012. Wel significante ontwikkelingen zien we voor snoepverpakkingen, kleine drinkverpakkingen,

overige verpakkingen en kunststoffen. Voor al deze soorten is er een licht dalende trendlijn te zien in het zelfgerapporteerde gedrag van het op straat gooien of achterlaten van afval (periode 2008-2012).

In 2012 zegt 22 procent weleens iets op straat te gooien, wetende dat het niet hoort, vergeleken met 29 procent in 2008. Er is een grotere bereidheid om mee te helpen met het schoonmaken van de buurt (43 tegen 38 procent in 2008). 28 procent zegt andere mensen erop aan te spreken als men ziet dat zij zwerfafval veroorzaken, tegen 24 procent in 2008.

Bijna tweederde (64 procent) is in 2012 van mening dat er voldoende faciliteiten in de woonplaats zijn om zwerfafval te voorkomen (tegenover 55 procent in 2008). Het aantal Nederlanders dat zegt

zelf regelmatig zwerfafval te verwijderen in de nabije leefomgeving is met 36 procent stabiel over de tijd. 72 procent staat achter het uitdelen van hogere boetes bij het veroorzaken van zwerfafval. Ook deze houding veranderde niet in de onderzoeksperiode. Ten slotte is 34 procent van mening dat er in de woonplaats voldoende wordt ondernomen om zwerfafval te voorkomen. Ook deze opvatting veranderde niet over de tijd. Wel vinden minder Nederlanders in 2012 (34 procent, tegen 42 procent in 2008) dat er te weinig openbare prullenbakken zijn in de omgeving.

84 procent van de Nederlanders is in 2012 van mening dat zij zelf medeverantwoordelijk zijn voor het schoonhouden van de eigen omgeving, tegen 80 procent in 2009. Van de volgende items zijn geen veranderingen vastgesteld: 'Ik maak buiten vaak een omweg om mijn afval in een prullenbak te gooien' (51 procent in 2012). 'Het heeft geen zin om mijn afval in een prullenbak te gooien als andere mensen afval toch op straat gooien' (3 procent in 2012). 'Ik gooi mijn afval onderweg altijd op straat' (3 procent in 2012).

Wat beïnvloedt onze beleving?

Met hulp van meervoudige regressie-analyse⁴ onderzochten we de relaties tussen kenmerken in het onderzoek, zoals sociaal-demografische kenmerken, het soort zwerfafval en de houding van mensen. We probeerden hierbij om

verklaringen te vinden voor de algemene schoonbeleving in Nederland en de schoonbeleving specifiek voor zwerfafval in Nederland.

36 procent zegt zelf regelmatig zwerfafval te verwijderen in de leefomgeving

Leeftijd en de perceptie van lokale voorzieningen en maatregelen om zwerfafval te voorkomen, hebben een relatief grote invloed op de beleving van zwerfafval. Stedelijkheidsgraad van de woonomgeving is van beperkte invloed. Verpakkingen hebben de meest sterke relatie met de beleving, gevolgd door de aanpak van sigaretten en kauwgum. In vergelijking tot alle bekeken factoren is het soort afval de enige factor die duidelijk invloed heeft op de beleving. Dit ligt echter voor de hand, aangezien zwerfafval voor het grootste deel bestaat uit verpakkingen.

Ondanks positieve verschuivingen in houding en perceptie van het eigen gedrag, zien we nauwelijks verbetering

van de algemene schoonbeleving en de schoonbeleving specifiek voor zwerfafval. Hoe dit precies komt is nog niet duidelijk. Er is bijvoorbeeld een negatief verband tussen het zich actief opstellen in de aanpak van zwerfafval in de eigen leefomgeving en het niet zo schoon vinden van de leefomgeving. Ook is er een negatief verband tussen de mate waarin men geneigd is zwerfafval op te ruimen en de beleving. We hebben echter niet onderzocht of men actief is omdat men het niet schoon vindt, of dat men minder positief is over de leefomgeving en zwerfafval omdat men zelf actief is.

“Met regressieanalyse wordt bij de analyse van een invloedsrelatie gecontroleerd voor de effecten van andere (onafhankelijke/verklarende) kenmerken in de regressievergelijking. In de analyses zijn verschillende soorten verklarende kenmerken meegenomen: sociaal-demografische kenmerken, ruimtelijke kenmerken, zwerfafvalattitudes, de beleving van zwerfafval in typen gebieden, de beleving van soorten zwerfafval en de mate waarin men zich aan zwerfafval stoort.

We vinden Nederland minder schoon dan het objectief gezien is

Idealiter zorgt een afname van zwerfafval op straat voor meer tevredenheid bij burgers. Dit is echter vaak niet zo. Maken we gebruik van eenzelfde schaalverdeling, dan liggen de subjectieve oordelen over het algemeen lager dan de objectieve. In de perceptie van burgers zijn gebieden over het algemeen minder schoon dan ze in werkelijkheid zijn. Bij vragen over zwerfafval heeft men dus de neiging om minder positief te oordelen dan wat uit een objectieve vaststelling van grof of fijn zwerfafval naar voren komt.

Het verschil komt voor een groot deel door de manier van meten. Uit onderzoek is gebleken dat het veel uitmaakt of je mensen 'op de bank' vraagt naar hun beleving of op locatie. In dat laatste geval is er nauwelijks verschil met de objectieve meting. Een vergelijking van de objectieve cijfers met de subjectieve antwoorden onderschrijft dit.⁵

⁵Ontwikkeling in zwerfafval, onderzoeksrapport Subjectieve en objectieve monitor zwerfafval; 2013. Uitgevoerd door Marble Markt- en beleidsonderzoek in opdracht van Gemeente Schoon.

Colofon

Deze publicatie is opgesteld op basis van de resultaten van verschillende door Gemeente Schoon geïnitieerde onderzoeken. Adviesbureau Oranjewoud deed de objectieve metingen in 2008, 2009 en 2010. Het consortium CBD voerde deze uit in 2011 en 2012. Onderzoeksbureau Motivaction deed subjectieve metingen. De trends zijn berekend door beleids- en marktonderzoeksbureau Marble.

Fotografie:

KiekUniek, Zwieter-art, diverse gemeenten, PLAN terra, Hollandse Hoogte

Redactie:

Gemeente Schoon en Voxx Communicatieadviseurs

Vormgeving:

Zwieter-art

Gemeente Schoon

...is een onafhankelijk kenniscentrum dat gemeenten ondersteunt bij de zwerfafvalaanpak. Het biedt hen een uitgebreid netwerk van collega's, onderzoekers en experts. En kennis over alle aspecten van de lokale zwerfafvalbestrijding en de integrale aanpak hiervan. Hiermee werken gemeenten effectief aan een openbare ruimte zonder zwerfafval, waar mensen zich prettig, veilig en verbonden voelen.

Gemeente Schoon

Kenniscentrum zwerfafval

www.gemeenteschoon.nl

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

KONINKLIJKE VERENIGING VOOR
AFVAL- EN REINIGINGSMANAGEMENT

Gemeente Schoon is een programma van de VNG
en wordt uitgevoerd door Rijkswaterstaat en de NVRD.